

УДК 338.24:658.114

Н. Л. Фролова,
здобувач кафедри менеджменту і адміністрування,
Український державний університет залізничного транспорту

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.3.71

АНТИКРИЗОВИЙ ПІДХІД ДО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

N. Frolova,
Competitor of a scientific degree, Department of Management and Administration,
Ukrainian State University of Railway Transport

CRISIS MANAGEMENT APPROACH TO STATE REGULATION OF SMALL AND MEDIUM ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

Сьогоднішня ситуація макроекономічної нестабільності здійснює вагомий негативний вплив на функціонування вітчизняних підприємств та їх ділові очікування. Наразі суб'єкти малого та середнього підприємництва відчують наслідки падіння купівельної спроможності населення на внутрішньому ринку, зниження експортних можливостей для виходу на зовнішні товарні ринки, загострення проблеми збитковості підприємств і, відповідно, критичної нестачі власних фінансових ресурсів, обмеженість отримання кредитних коштів для забезпечення сталого розвитку тощо.

Встановлено, що в таких умовах вітчизняний сектор малого та середнього підприємництва потребує державної підтримки і пом'якшення регуляторної політики, яка провадиться у цій сфері, з метою подолання кризових явищ, що нині набули системного характеру. Автором запропоновано використання антикризового підходу до державного регулювання сфери малого та середнього підприємництва, що дозволить ідентифікувати ключові загрози їх розвитку, сформулювати альтернативні сценарії подолання кризових явищ і забезпечити подальше завчасне запобігання їх виникнення.

Враховуючи кризові тенденції розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва і декларативний характер державної підтримки їх розвитку, розкрито пріоритетні вектори державного регулювання в цій сфері і важелі антикризової державної політики за такими напрямками, як інституційно-правовий, бюджетно-податковий, фінансово-інвестиційний, інституційно-інфраструктурний та інформаційно-консультативний.

Today, the development of the national economy is characterized by the deepening of crisis phenomena, which is reflected in the subsequent destruction of industrial potential and loss of production capacity, reducing the competitive advantages of domestic producers not only in the world but also in the national markets, increasing the level of the shadow economy and the loss of confidence of the business community to the government as a guarantor of the protection of the rights and interests of national enterprises, critical poverty of the population, reduction of its real income and purchasing power.

Macroeconomic instability has a significant negative impact on the functioning of domestic enterprises and their business expectations. Despite the increased tax and fiscal pressure, which affects the amount of contributions of small and medium-sized enterprises in the revenue side of the budget, small and medium-sized businesses do not feel the positive changes that should occur as a result of the implementation of strategic and program initiatives of state support for their development. Now small and medium-sized businesses feel the consequences of falling purchasing power of the population in the domestic market, reducing export opportunities to enter foreign commodity markets, the aggravation of the problem of loss of enterprises and, accordingly, the critical lack of own financial resources, the limited availability of credit to ensure sustainable development and the like.

It is established that in such circumstances, the domestic sector of small and medium-sized businesses requires state support and mitigation of regulatory policy, which is carried out in this area, in order to overcome the crisis, which has now acquired a systemic nature. The author proposes the use of anti-crisis approach to state regulation of small and medium-sized businesses, which will identify the key threats to their development, to form alternative scenarios to overcome the crisis and to ensure further early prevention of their occurrence.

Taking into account the crisis trends in the development of small and medium-sized businesses and the declarative nature of state support for their development, the priority vectors of state regulation in this area and the levers of anti-crisis state policy in such areas as institutional and legal, budget and fiscal, financial and investment, institutional and infrastructure, information and advisory.

Ключові слова: суб'єкти малого та середнього підприємництва, державне регулювання, антикризовий підхід, пріоритетні вектори антикризового регулювання, важелі антикризового регулювання.

Key words: small and medium-sized businesses, state regulation, anti-crisis approach, priority vectors of anti-crisis regulation, anti-crisis regulation levers.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сьогоднішні соціально-економічні тенденції та настрої, що домінують у бізнес-середовищі й суспільстві в цілому, дають підстави замис-

литися щодо доцільності окреслених стратегічних векторів економічного розвитку і ефективності обраних механізмів їх реалізації. Нині відбувається поглиблення кризових явищ, що

віддзеркалюється в подальшій руйнації промислового потенціалу і втраті виробничих потужностей, зниженні конкурентних переваг вітчизняних товаровиробників не тільки на світовому, але й на національному ринках, підвищенні рівня тіньової економіки і втраті довіри бізнес-спільноти до державної влади як гаранту захисту прав та інтересів національних підприємств, критичній бідності населення і зниженні його купівельної спроможності.

Загальноекономічні диспропорції здійснюють вагомий негативний вплив на функціонування вітчизняних бізнес-суб'єктів, зокрема малого та середнього підприємництва. Попри посилення податкового та фіскального тиску, що відображається на величині відрахувань малих та середніх підприємств до доходної частини бюджету, суб'єкти малого та середнього підприємництва не відчувають позитивних зрушень, які мали відбутися в результаті реалізації стратегічних та програмних ініціатив державної підтримки їх розвитку.

В умовах загострення кризового стану малих та середніх підприємств на державному рівні недостатньо провадити політику дерегуляції діяльності бізнес-суб'єктів задля покращення вітчизняного бізнес-середовища. Створення сприятливих умов функціонування суб'єктів малого та середнього бізнесу залежить від активної позиції держави і використання дієвих інструментів державної підтримки їх розвитку. Враховуючи збитковий характер діяльності малих та середніх підприємств і звуження можливостей для реалізації їх конкурентного потенціалу, більш ґрунтовного розгляду потребує антикризовий підхід до державного регулювання цієї сфери. Використання такого підходу дозволить ідентифікувати ключові загрози розвитку малого та середнього підприємництва з метою формування альтернативних варіантів їх подолання і подальшого завчасного запобігання виникнення кризових явищ.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питання кризового становища вітчизняних підприємств, зокрема сектору малого та середнього бізнесу, викликає схвилювання багатьох вчених, що відображається в наукових публікаціях, присвячених пошуку шляхів подолання кризового становища як у національному, так і галузевому вимірах, зокрема таких вчених: О. Адамська, А. Бабич, В. Геєць, В. Дикань, О. Дикань, М. Корінь, М. Сушко, А. Толстова та ін. [1—13]. Проте на сьогодні є недостатньо

розглянутим питання використання антикризового підходу до державного регулювання у сфері малого та середнього підприємництва, що зумовило здійснення подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення пріоритетних напрямів і важелів антикризового державного регулювання малого та середнього підприємництва.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Аналіз сьогочасної соціально-економічної ситуації дає зрозуміти, що діюча система державного управління виявилася нездатною забезпечувати досягнення поставлених цілей. Протягом тривалого часу відбувається лише поглиблення наболілих проблем, що підтверджується погіршенням низки індикаторів соціально-економічного становища країни: зниженням індексу фізичного обсягу ВВП (з 104,1% у 2010 р. до 102,5 % у 2017 р.), індексу промислової продукції (з 112,2 % до 99,9 %), обсягу експорту товарів (з 50744,3 млн дол. до 43266,6 млн дол.), індексу інвестиційної привабливості (з 3,4 до 3,03), рівня співвідношення загального державного боргу до ВВП (з 39,9 % до 71,8 %), рівня тіньового сектору в структурі економіки (з 39,2 % до 44,8 %), рівня безробіття (з 8,9 % до 9,9 %), індексу інфляції (з 109,1 % до 113,7 %) тощо [20].

Як наслідок, у результаті впливу дестабілізаційних факторів зовнішнього оточення спостерігається поступове руйнування підприємницького сектору, яке виражається, насамперед, у скороченні кількості суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема малого та середнього підприємництва (у 2017 р. відносно до 2010 р. на 17,2 % та 28,5 % відповідно), погіршенні їх фінансово-економічного становища (у 2017 р. фінансовим результатом діяльності малих підприємств є збиток, розмір якого склав 20971,9 млн грн), зменшенні чисельності зайнятих працівників у сфері підприємництва (на 20,2 % та 23,1 % відповідно) тощо [20].

Відсутність інституційних та структурних реформ визначають в якості найбільшої проблеми, що гальмує економічний розвиток країни в цілому та заважає здійснювати ефективну економічну політику зокрема. При цьому вчені зазначають, що в таких умовах Україна конче потребує глибокої соціально-економічної модернізації, яка означає вирішення трьох взаємопов'язаних проблем, а саме: модернізація

державної економічної політики, модернізація виробничо-технологічної бази економіки, модернізація системи соціального захисту населення. Інструментом такої модернізації є здійснення цілої низки реформ, спрямованих на запровадження найбільш ефективних принципів, механізмів та форматів управління соціально-економічними процесами [21].

Водночас особливий стан процесу функціонування та розвитку системи державно-владних структур і відносин, що характеризується загостренням внутрішньосистемних протиріч, розбалансованістю діяльності та є наслідком зниження результативності управлінського впливу на соціально-економічні процеси, свідчить про кризу державного управління [10].

Кризу державного управління варто розглядати як особливий переломний стан у розвитку і функціонуванні політичної системи суспільства, державно-владних структур, який характеризується нестабільністю, розбалансованістю діяльності політичних інститутів, зниженням рівня керованості соціально-економічними процесами, загостренням політичних конфліктів. В умовах кризи основним у державному управлінні є розробка антикризової програми оперативного реагування, впровадження в життя оптимальних процедур пошуку і узгодженого прийняття управлінських рішень на всіх рівнях, передбачення у цих процедурах реальних можливостей корегування помилок [17].

Посилання на те, що кризи перманентно властиві будь-якій системі, що розвивається, не повинні виправдовувати бездіяльність або недостатню ефективність діяльності органів державного управління в процесі виходу з криз або їх запобіганню [2]. Звичайно, процес функціонування і розвитку будь-якої соціально-економічної системи — це циклічна зміна стану системи від стабільного до кризового, причому криза порушує стійкість системи, виступаючи джерелом її оновлення. Проте слід враховувати, що кризи можуть протікати з різною мірою гостроти та стати руйнівними для соціально-економічної системи, що обумовлює значущість розробки і впровадження ефективних механізмів і методів антикризового управління соціально-економічними процесами [3].

У роботі [3] автором зазначено, що будь-які реформи приречені на невдачу, якщо не враховувати кризовий характер сучасного соціально-економічного та політичного становища України. Це потребує розробки антикризових технологій, спрямованих на усунення причин кризових явищ у системі державного управ-

ління, і в суспільстві загалом, на основі оптимізації взаємодії між громадянським суспільством, владою та бізнесом, де кожна сторона має свою зону відповідальності.

Приймаючи до уваги кризовий стан сектору малого та середнього підприємництва і національної економіки в цілому, а також наукові пропозиції розглянутих авторів, варто приділити увагу вивченню антикризового управління як ефективного інструменту подолання кризових явищ, які виникають у соціально-економічних системах.

У науковій літературі нині представлено низку підходів до визначення сутності антикризового управління та регулювання. Так, у загальному вигляді антикризове управління розглядається як об'єктивна потреба управління, орієнтованого на передбачення небезпеки кризи, аналіз її симптомів, визначення заходів для зниження негативних наслідків кризи і використання її факторів для наступного розвитку [10].

Г. Курошева трактує антикризове управління як сукупність зовнішніх та внутрішніх впливів, що забезпечують на всіх стадіях життєвого циклу системи відновлення та стабілізацію її роботи чи запобігання гальмуванню темпів або обсягів, де існують слабкі ознаки кризового становища. Метою антикризового управління на думку автора є розробка та реалізація заходів, що направлені на нейтралізацію найбільш небезпечних шляхів, які приводять до кризового становища [11].

Л. Лігоненко визначає антикризове управління як спеціальне, постійно організоване управління, націлене на найбільш оперативне виявлення ознак кризового стану та створення відповідних передумов для його своєчасного подолання з метою забезпечення відновлення життєздатності системи [12].

Вчені відзначають, що антикризове регулювання можна розглядати як на макро- та мезорівнях, так і на мікрорівні. При цьому зміст антикризового регулювання як макроекономічної категорії вбачають у заходах державної організаційно-економічної і нормативно-правової дії на підприємства та галузі на стадіях попередження, реагування і вивчення криз [14].

І. Ярова підкреслює вагомість антикризового управління в публічному секторі на місцевому рівні, яке пропонує розглядати як системну багатоаспектну діяльність місцевих органів влади і органів місцевого самоврядування з передбачення, запобігання, подолання криз на відповідних територіях і ліквідації їх наслідків з мінімізацією втрат і створенням максималь-

них можливостей для подальшого розвитку території. Відповідно до авторської позиції таке управління, аби бути успішним, повинно реалізовуватися на засадах проактивної моделі, ідея якої полягає у превентивності дій і переході до антиципативного (профілактичного) менеджменту [19].

М.Ю. Сушко надає уточнення сутності поняття "антикризова політика держави" як генерального напрямку дій державної влади щодо передбачення або пом'якшення кризових явищ у соціальній, політичній або економічній сферах національної економіки, який включає в себе сукупність процедур, заходів, методів та інструментів для формування ефективних управлінських рішень державної влади [15]. Окрім цього, автор, досліджуючи питання антикризової державної політики у промисловій галузі, виділяє декілька її основних напрямів. По-перше, це стимулювання економічного розвитку, що автор вбачає в розробці заходів для розвитку промислових галузей економіки і покращенні механізмів стимулювання органів державної влади. По-друге, координація інфраструктурних інвестицій держави та інвестиційних стратегій розвитку, що передбачає розвиток інфраструктурної забезпеченості та створення умов для конкурентоспроможності економіки [16].

О. Адамська висловлює думку, що під державним антикризовим управлінням варто розуміти розробку і реалізацію комплексу заходів, спрямованих на управління в умовах вже існуючої кризи, а також на виведення держави з кризового стану, виявлення, прогнозування та попередження внутрішніх і зовнішніх загроз стабільності держави та її регіонів, а у разі їх настання — на мінімізацію негативних факторів [1].

Антикризове управління на практиці означає надання конфліктному процесу форми, що забезпечує мінімізацію невідворотних політичних, соціальних, економічних втрат. Технологія антикризового управління — це комплекс заходів, що послідовно здійснюються з метою запобігання кризі, її профілактики, подолання, зниження негативних наслідків. Вона ґрунтується на прогнозуванні кризових явищ як формі гіпотетичного відображення майбутнього, що розкриває сукупність впливу тих факторів, які в цей час впливають на розвиток об'єкта державного регулювання, і діагностуванні потенційних криз. Вирішальне значення для застосування конкретних технологій має цільова орієнтація органів державного управління [18].

Приймаючи до уваги наукові напрацювання з питань антикризового регулювання та управління, доцільно зазначити, що здебільшого вченими дані поняття розглядаються в розмірі мікроекономічної системи. Тільки деякі з науковців вивчають проблематику впровадження антикризового регулювання на мезо- та макрорівнях. У цьому контексті варто розглянути вітчизняну практику впровадження елементів антикризового державного управління.

Стосовно даного питання важливо підкреслити, що в значній мірі світова криза 2008 року дала поштовх розглядати антикризове управління більш глобально — на рівні національної та міжнародної економіки. Відтак на державному рівні було законодавчо закріплено використання антикризових заходів для подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та забезпечення поступального розвитку. Зокрема серед пріоритетних завдань визначено такі як: досягнення макроекономічної стабілізації; недопущення зниження рівня життя населення; сприяння розвитку підприємництва; стимулювання інвестиційної діяльності; підтримка реального сектору економіки [22]. Однак після прийняття програмного документу минуло десять років, але наголошені завдання так і не було належно вирішено.

Останні п'ять років активно обговорюється питання розробки і подальшої практичної реалізації антикризової програми розвитку національної економіки, створення якої є ініціативою Українського союзу промисловців та підприємців і Антикризової ради громадських організацій України. Результатом цих обговорень стала Антикризова програма спільних дій влади і бізнесу, яка спрямована на відновлення реального сектору економіки і прискорення промислового розвитку країни [23]. Попри необхідність прийняття і практичної реалізації програми, дане питання допоки не вирішено на законодавчому рівні.

Щодо державних ініціатив підтримки малого та середнього бізнесу варто розглянути декілька прикладів. По-перше, яскравим доказом "стимулюючого" впливу держави на діяльність вітчизняних малих та середніх підприємств є посилення фіскального тиску. Протягом останніх трьох років діяв мораторій на здійснення планових перевірок бізнес-суб'єктів, який у 2019 р. припиняє свою дію. Попри цей факт зафіксовано, що на 2018 р. було заплановано проведення 27171 комплексних перевірок підприємств. Нині Державною регуляторною службою України затверджено план комплексних перевірок на 2019 рік, згідно з яким перед-

бачається проведення більш ніж 30227 перевірок. Окрім цього представлена офіційна інформація про проведення 110497 запланованих та 627 позапланових перевірок [24]. Слід зазначити, що в 2018 р. відбулася хвиля перевірок суб'єктів малого підприємництва, зокрема мікропідприємництва, які закінчувалися застосуванням штрафних санкцій до бізнес-суб'єктів. Загалом контролюючі органи знаходять порушення в 70 % перевірок бізнесу, штрафи і санкції застосовуються в 40 % випадків [25].

Попри скорочення кількості суб'єктів підприємницького сектору, кількість перевірок постійно зростає. Хоча державною владою неодноразово наголошувалося про переведення державного контролю бізнесу на ризик-орієнтований підхід, що передбачає проведення перевірки відповідними органами об'єктивних ризиків від бізнес-діяльності, і в подальшому здійснення перевірки найбільш ризикованих суб'єктів. Розробники проекту наполягали на доцільності використання такого підходу, що спрямований на дерегуляцію та спрощення ведення бізнесу в країні [26]. З урахуванням нових критеріїв при низькому ступені ризику у бізнесу перевірка буде проходити раз на п'ять років, при високому — не частіше одного разу на два роки [27]. Поки що в поточному плані перевірок на 2019 р. містять підприємства як з високим, так і середнім та незначним ризиком.

Іншим прикладом є державна ініціатива щодо покращення доступу суб'єктів малого та середнього підприємництва до кредитних ресурсів. Варто зазначити, що в 2017 р. питома вага кредитних коштів у загальному обсязі фінансування капітальних інвестицій склала 5,3% (у 2010 р. — 13,7 %) [28]. Станом на кінець листопада 2018 р. відповідний показник досяг рівня 7,0 % [28], що дозволяє зробити висновок про обмежений характер використання кредитних коштів підприємствами як джерела фінансування їх діяльності. Офіційна статистика кредитування суб'єктів малого та середнього підприємництва наразі налічує дані досить короткого часового періоду. Так, станом на кінець листопада 2017 р. загальний обсяг кредитних ресурсів, наданих нефінансовим суб'єктам малого та середнього підприємництва, склав 317,0 млрд грн, з яких близько 50 % мають короткостроковий характер. За аналогічний період 2018 р. значення показника досягло рівня 325,9 млрд грн [28]. Тобто банківські та інші фінансово-кредитні установи, оцінюючи кредитний ризик суб'єктів малого та середнього підприємництва, досить часто відмовля-

ють їм у видачі кредитів. Серед причин відмов у кредиті виділяють такі як [4]: недостатньо стійкий стан підприємства як позичальника; рівень ліквідності застави; високе фінансове навантаження на позичальника; невідповідність мети кредиту необхідним параметрам тощо. Підприємства, у свою чергу, відмічають недостатній обсяг та високі ставки кредитних ресурсів. Середньооблікова відсоткова ставка за кредитами, виданими суб'єктам малого та середнього підприємництва, станом на кінець листопада 2017 р. складала 19,2 % та 16,6 % відповідно, в аналогічний період 2018 р. — 20,0 % та 19,8 % відповідно [28]. Проте такі кредитні ставки є зависокими для вітчизняних суб'єктів малого та середнього підприємництва.

Враховуючи кризові тенденції розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва і декларативний характер державної підтримки їх розвитку, доцільно визначити пріоритетні вектори державного регулювання в цій сфері і важелі антикризової державної політики, спрямованої на подолання стагнації підприємницького сектору за рахунок ідентифікації ключових загроз розвитку малих та середніх підприємств і мінімізації їх негативного впливу на діяльність останніх. Задля вирішення цього завдання, нами визначено такі пріоритетні вектори впливу держави на розвиток малого та середнього підприємництва: інституційно-правовий, бюджетно-податковий, фінансово-інвестиційний, інституційно-інфраструктурний та інформаційно-консультативний вектори.

Серед важелів інституційно-правового вектору державного регулювання у сфері МСП, що мають антикризовий характер, доцільно виділити такі: перегляд діючої нормативно-правової бази у сфері МСП; дотримання принципів узгодженості, передбачуваності та послідовності при реалізації державної регуляторної політики у сфері МСП; завчасне оприлюднення регуляторних актів і проведення громадської експертизи до їх прийняття; відстеження результативності регуляторних актів і визначення їх впливу на суб'єкти МСП тощо.

До важелів бюджетно-податкового державного регулювання у сфері МСП варто віднести такі основні з них: забезпечення належного рівня фінансування стратегічних та програмних ініціатив розвитку суб'єктів МСП на державному і місцевому рівнях; розробка та реалізація проектів щодо активізації інноваційної діяльності суб'єктів МСП; мінімізація податкового та фіскального тиску на суб'єкти МСП у період загострення кризових ситуацій

у цій сфері; введення практики публічного звітування щодо ефективності реалізації державних програм підтримки розвитку суб'єктів МСП тощо.

Антикризовими важелями фінансово-інвестиційного вектору державного регулювання у сфері МСП є такі як: розширення доступу малих та середніх підприємств до кредитних ресурсів, зокрема довгострокового характеру; мінімізація середньої відсоткової ставки за кредитами; зниження вимог банківських та фінансово-кредитних установ до підприємств як позичальників кредитних коштів; ініціювання державою процесів цільового субсидіювання і державного кредитування; використання кредитно-гарантійного механізму мікрокредитування суб'єктів МСП; залучення малих та середніх підприємств до виконання державних замовлень тощо.

Важелі інституційно-інфраструктурного державного регулювання у сфері МСП антикризового спрямування включають: уточнення і чітке розподілення функцій державних інституцій підтримки розвитку суб'єктів МСП; оцінка результативності функціонування інфраструктурних об'єктів в аспекті стимулювання розвитку суб'єктів МСП; оптимізація рівня інституціонально-інфраструктурного забезпечення розвитку суб'єктів МСП; державна підтримка суб'єктів науково-дослідного сектору; розбудова інфраструктурних об'єктів забезпечення трансферу технологій тощо.

Інформаційно-консультативними важелями антикризового державного регулювання у сфері МСП є: проведення інформаційно-консультативних заходів з питань юридичного супроводження, ведення бухгалтерського та податкового обліку; розробка державних програм навчання основам ведення підприємницької діяльності; забезпечення популяризації культури підприємництва; організація міжнародних конференцій, бізнес-форумів, семінарів з метою обговорення назрілих проблем у сфері розвитку МСП і пошуку шляхів їх вирішення тощо.

ВИСНОВОК

Підводячи підсумки проведеного дослідження, слід зазначити, що сьогочасний стан розвитку національної економіки характеризується поглибленням стагнаційних та деструктивних процесів, які здійснюють вагомий негативний вплив на функціонування вітчизняних суб'єктів господарювання, зокрема малого та середнього підприємництва. Встановлено, що подолання кризових явищ у сфері малого та середнього підприємництва в значній мірі залежить від активної державної підтримки і по-

м'якшення регуляторної політики. Запропоновано використання антикризового підходу до державного регулювання сфери малого та середнього підприємництва, що дозволить ідентифікувати ключові загрози їх розвитку, сформулювати альтернативні сценарії подолання кризових явищ і забезпечити подальше завчасне запобігання їх виникнення. Розкрито пріоритетні вектори та важелі антикризового державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва.

Література:

1. Адамська О. Антикризове управління в контексті реагування на регіональні виклики: теоретико-методологічний аспект // Ефективність державного управління. — 2018. — Вип. 2 (55). — Ч. 1. — С. 30–38.
2. Бабич А.О. Формування концепції державного антикризового управління в Україні / / Державне будівництво. — 2009. — № 1. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2009-1/index.html>
3. Безверхнюк Т.М., Сенча І.А., Сивак Т.В. Державний механізм антикризового управління на засадах проектного підходу: обґрунтування проектного поля // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. — 2014. — Вип. 2. — С. 23–29.
4. Волкова Н.І., Свірідова К.Д. Аналіз проблем кредитування малого та середнього бізнесу в сучасних економічних умовах // Фінанси, облік, банки. — 2017. — № 1 (22). — С. 55–62.
5. Геець В.М. Особливості взаємозв'язку економічних і політичних передумов реконструктивного розвитку економіки України // Економіка України. — 2016. — № 12 (661). — С. 3–21.
6. Геець В.М. Чому знову настав час починати спочатку? // Економіка України. — 2017. — № 5–6 (666–667). — С. 31–38.
7. Дикань В.Л., Корінь М.В. Державне регулювання промислового розвитку України // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2018. — № 61. — С. 9–19.
8. Дикань В.Л., Толстова А.В. Розвиток економіки України на основі принципу рівноправності відносин держави, бізнесу та суспільства // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2018. — № 63. — С. 9–19.
9. Дикань О.В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2017. — № 57. — С. 58–66.
10. Костецька Л. М. Антикризовий менедж-

мент у державному управлінні // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. Серія "Державне управління". — 2016. — № 4. — С. 87—92.

11. Курошева Г.М. Теорія антикризисного управління підприємством: учеб. пособ. — СПб.: Речь, 2002. — 372 с.

12. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій: монографія. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. — 579 с.

13. Обруч Г.В., Іванюта Б.Л., Журавльов К.В. Проблеми і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2018. — № 61. — С. 53—62.

14. Ортіна Г.В. Стратегія антикризового регулювання реального сектору економіки // Економіка та держава. — 2015. — № 8. — С. 13—16.

15. Сушко М.—Ю. Важелі антикризової політики держави у сфері розвитку галузі промисловості України: дис. канд. екон. наук: 08.00.03 / М.Ю. Сушко // Класичний приватний університет. — Запоріжжя, 2017. — 202 с.

16. Сушко М. Ю. Напрями, форми та інструменти забезпечення антикризової державної політики у промисловості // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. — 2016. — Вип. 1 (13). — С. 164—172.

17. Ткачова Н.М. Розробка ефективного державного механізму антикризового управління // Інвестиції: практика та досвід. — 2015. — № 8. — С. 124—126.

18. Шарий В.І. Державне антикризове управління: технологічний процес // Актуальні проблеми державного управління. — Одеса: Вид-во ОРІДУ УАДУ, 2003. — Вип. 2. — С. 171—182.

19. Ярова І.В. Особливості антикризового управління в публічному секторі // Державне управління та місцеве самоврядування. — 2013. — Вип. 1. — С. 138—145.

20. Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

21. Антикризова політика в світі та Україні: порівняльна оцінка заходів та економічних ефектів: аналітична доповідь (Київ, грудень 2009 року). URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/Projects_2009/2009_19_Anticryzova%20politika/Project%20output/2009_19_ukr.pdf

22. Програма діяльності Кабінету Міністрів України "Подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний роз-

виток": Постанова Кабінету Міністрів України № 1107 від 20 грудня 2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005120-08>

23. Антикризова програма спільних дій влади і бізнесу // Вісник УСПП: бюлетень Українського союзу промисловців і підприємців. — 2015. — № 7 (43). URL: <https://uspp.ua/visnuk-2015/%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B4.pdf>

24. Інспекційний портал. Пілотний модуль системи заходів державного нагляду (контролю) для запуску ІАС. URL: <https://inspections.gov.ua/>

25. 40 % всіх перевірок бізнесу закінчується штрафами // Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/11/21/642850/>

26. Кабмін прийняв рішення, яке полегшить життя бізнесу. URL: <https://ukr.segodnya.ua/economics/business/kabmin-prinyal-reshenie-kotoroe-oblegchit-zhizn-biznesu-1137143.html>

27. Кабмін затвердив нові критерії визначення ризиків для перевірок бізнесу. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/437655/kabmin-zatverdyl-novi-kryteriyi-vyznachennya-ryzykiv-dlya-perevirok-biznesu>

28. Грошово-кредитна та фінансова статистика // Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1

References:

1. Adams'ka, O. (2018), "Crisis management in the context of response to regional challenges: theoretical and methodological aspect", *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*, vol. 2 (55), no. 1, pp. 30—38.

2. Babych, A. O. (2019), "Formation of the concept of state anti-crisis management in Ukraine", *Derzhavne budivnytstvo*, [Online], vol. 1, available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2009-1/index.html> (Accessed 30 Dec 2018).

3. Bezverkhniuk, T. M. Sencha, I. A. and Syvak, T. V. (2014), "State mechanism of crisis management based on the project approach: justification of the project field", *Visnyk Natsional'noho universytetu tsyvil'noho zakhystu Ukrainy. Seriya: Derzhavne upravlinnia*, vol. 2, pp. 23—29.

4. Volkova, N. I. and Sviridova, K. D. (2017), "Analysis of the problems of lending to small and medium-sized businesses in modern economic conditions", *Finansy, oblik, banky*, vol. 1 (22), pp. 55—62.

5. Heiets', V. M. (2016), "Features of interrelation of economic and political preconditions of

reconstructive development of economy of Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 12 (661), pp. 3—21.

6. Heiets', V. M. (2017), "Why is it time to start over again?", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 5—6 (666—667), pp. 31—38.

7. Dykan', V. L. and Korin', M. V. (2018), "State regulation of industrial development of Ukraine", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 61, pp. 9—19.

8. Dykan', V. L. Tolstova, A. V. (2018), "Development of the economy of Ukraine on the basis of the principle of equality of relations between the state, business and society", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 63, pp. 9—19.

9. Dykan', O. V. (2017), "Small business development in Ukraine: problems and ways of providing", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 57, pp. 58—66.

10. Kostets'ka, L. M. (2016), "Crisis management in public administration", *Visnyk Natsional'noi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. Seriya: Derzhavne upravlinnia*, vol. 4, pp. 87—92.

11. Kurosheva, G. M. (2002), *Teoriya antykrizisnogo upravleniya predpriyatiem [Theory of crisis management]*, Rech', St. Petersburg, Russia.

12. Lihonenko, L. O. (2001), *Antykrizove upravlinnia pidpriemstvom: teoretyko-metodolohichni zasady ta praktychnyj instrumentarij [Anti-crisis enterprise management: theoretical and methodological foundations and practical tools]*, KNUTE, Kyiv, Ukraine.

13. Obruch, H.V. Ivaniuta, B.L. and Zhurav'ov, K.V. (2018), "Problems and prospects of development of small and medium-sized businesses in Ukraine", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 61, pp. 53—62.

14. Ortina, H. V. (2015), "Strategy of anti-crisis regulation of the real sector of the economy", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 8, pp. 13—16.

15. Sushko, M. Yu. (2017), "Levers of anti-crisis policy of the state in the sphere of development of industry of Ukraine", PhD thesis, Economics and management of national economy, Classic Private University, Zaporizhia, Ukraine.

16. Sushko, M. Yu. (2016), "Directions, forms and tools of anti-crisis state policy in industry", *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noi vlasnosti*, vol. 1 (13), pp. 164—172.

17. Tkachova, N. M. (2015), "Development of an effective state mechanism of crisis management", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 8, pp. 124—126.

18. Sharyj, V. I. (2003), "State anti-crisis management: technological process", *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia*, vol. 2, pp. 171—182.

19. Yarova, I. V. (2013), "Features of crisis management in the public sector", *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, vol. 1, pp. 138—145.

20. Official website Of the State Statistics Service of Ukraine (2018), "Statistical information", available at: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 30 Dec 2018).

21. Institute for Economic Research and Policy Consulting (2009), "Anti-crisis policy in the world and Ukraine: comparative assessment of measures and economic effects", available at: http://www.ier.com.ua/files/Projects/Projects_2009/2009_19_Anticryzova%20politika/Project%20output/2009_19_ukr.pdf (Accessed 30 Dec 2018).

22. Cabinet of Ministers of Ukraine (2008), Program "Overcoming the impact of the global financial and economic crisis and progressive development", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005120-08> (Accessed 30 Dec 2018).

23. Ukrainian League of Industrialists and Entrepreneurs (2015), "Anti-crisis program of joint actions of government and business", *Visnyk USPP: biuletent' Ukrain's'koho soiuzu promyslovtsiv i pidpriemtsiv*, vol. 7 (43), available at: <https://usp.gov.ua/vi-snyk-2015/%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B4.pdf> (Accessed 30 Dec 2018).

24. Inspection portal (2018), "Pilot module of the system of state supervision (control) measures for the launch of IAS", available at: <https://inspections.gov.ua/> (Accessed 30 Dec 2018).

25. *Ekonomichna pravda* (2018), "40 % of all business inspections end in fines", *Ekonomichna pravda*, available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/11/21/642850/> (Accessed 30 Dec 2018).

26. *segodnya.ua* (2018), "The Cabinet of Ministers made a decision that will make life easier for business", available at: <https://ukr.segodnya.ua/economics/business/kabmin-prinyal-reshenie-kotoroe-oblegchit-zhizn-biznesu-1137143.html> (Accessed 30 Dec 2018).

27. *finance.ua* (2018), "The Cabinet of Ministers approved new risk criteria for business audits", available at: <https://news.finance.ua/ua/news/-/437655/kabmin-zatverdyl-novi-kryteriyi-vyznachennya-ryzykiv-dlya-perevirok-biznesu> (Accessed 30 Dec 2018).

28. Official website of the National Bank of Ukraine (2018), "Monetary and financial statistics", available at: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=-44578#1 (Accessed 30 Dec 2018).

Стаття надійшла до редакції 22.01.2019 р.